

Кляпетура Мар'яна Вадимівна,
старший майстер закладу професійної (професійно-технічної) освіти
«Подільський професійний коледж»

КОМПОНЕНТИ ТА РІВНІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ

Однією з найважливіших умов розвитку закладу професійної (професійно-технічної) освіти є безперервне удосконалення професійної компетентності педагогічних працівників. Без професійного зростання усього викладацького складу, фахівців методичної служби, адміністрації навчального закладу сьогодні неможливо уявити відповідність результатів його діяльності сучасним вимогам суспільства, створення позитивного іміджу освітньої установи як серед споживачів освітніх послуг, так й серед роботодавців.

Діючий Закон України про освіту (стаття 56) прямо зобов'язує педагогічних та науково-педагогічних працівників постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру; настановленням і особистим прикладом утверджувати повагу до принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, відданості, патріотизму, гуманізму, доброти, стриманості, працелюбства, поміркованості, інших добродійностей; додержувати педагогічної етики, моралі, поважати гідність дитини, учня, студента; захищати дітей, молодь від будь-яких форм фізичного або психічного насильства тощо [1].

У педагогічній науці поняття «професійна компетентність педагога», розглядається по-різному. Це обумовлено вибором дослідниками різних наукових підходів (особистісно-діяльнісного, системно-структурного, культурологічного та ін.) в контексті поставлених наукових завдань, направлених на розгляд суті поняття «компетентність» [2, с.5].

Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. розглядають педагогічну компетентність як один із компонентів педагогічної майстерності викладача [3, 8]. Під професійною компетентністю вони розуміють «знання педагогіки, психології, логіки, принципів, форм і методів навчання і виховання, змісту навчального предмета та індивідуальних особливостей учня; вміння спілкуватися, дохідливо викладати навчальний матеріал, вести полеміку, керувати дискусією, використовувати наочні посібники і технічні засоби навчання, зацікавлювати і підтримувати увагу, аналізувати та оцінювати знання та вміння учнів, володіти комп'ютером; навички усного мовлення, розподілу власної уваги, орієнтування в часі». Можна приєднатися до думки В.М. Введенського, який під «професійною компетентністю педагога» розуміє «здатність педагога ефективно здійснювати професійну діяльність: швидко оволодівати сучасними способами діяльності та успішно виконувати професійні обов'язки». Він зазначає, що професійна компетентність не зводиться лише до набору знань та вмінь, а визначає необхідність їх ефективного застосування в реальній освітній практиці [4].

За аналізом праць науковців можна визначити такі ключові компоненти професійної компетентності:

✚ інформаційна компетентність, яка передбачає володіння інформаційними технологіями, вміння опрацьовувати різні види інформації. Серед них вміння й навички роботи з друкованими джерелами, вміння здобувати інформацію з інших джерел, переробляти її відповідно до цілей і завдань педагогічного процесу;

✚ комунікативна компетентність - це вміння вступати в комунікацію (спілкування), бути зрозумілим, спілкування без обмежень. Ці вміння допомагають зрозуміти інших (учнів, педагогів, батьків);

✚ продуктивна компетентність - це вміння працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них. Більшість науковців серед ключових компетенцій педагога на перше місце ставить саме продуктивну компетентність;

✚ аномізаційна компетентність - це здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність. Адже педагог перш за все вчиться сам, це вічний учень;

✚ моральна компетентність - це готовність, спроможність і потреба жити за традиційними моральними нормами;

✚ психологічна компетентність - це здатність використовувати психологічні засоби навчання в організації взаємодії в освітній діяльності;

✚ предметна компетентність, до змісту якої входить володіння певними засобами навчання у сфері навчального процесу (спеціальність). Це сукупність умінь і навичок, необхідних для стимулювання активності як окремих учнів, так і колективу в цілому. До неї входять уміння вибрати правильний стиль і тон у спілкуванні, управляти їх увагою, темпом діяльності;

✚ соціальна компетентність - це вміння жити та працювати з оточуючими;

✚ математична компетентність - це вміння працювати з числом, числовою інформацією;

✚ особисті якості педагога (це теж одна з найголовніших складових професійної компетентності) - доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія, людяність [5].

Отже, поняття «компетенції та компетентності» значно ширші за поняття «знання, уміння, навички», тому що охоплюють:

✓ спрямованість особистості (мотивацію);

✓ здібності особистості до подолання стереотипів, відчуття проблеми, прояв принциповості, гнучкості мислення;

✓ характер особистості - самостійність, цілеспрямованість, вольові якості [5].

Кандидат педагогічних наук, доцент Л. І. Шевчук стверджує, що «рівень професійної компетентності педагогічної діяльності може бути описаний діагностично з використанням системи незалежних параметрів, за допомогою яких визначається, чим і на якому рівні повинен володіти педагог» [6, с.144].

В. Беспалько вважає, що всю можливу майстерність людини в будь-якій галузі діяльності можна поділити на чотири якісно різних рівні:

✚ I рівень – дія за підказкою (рівень знайомства);

✚ II рівень – дія по пам'яті (алгоритмічний рівень);

✚ III рівень – продуктивна діяльність з опорою на схожі алгоритми (діяльність у нестандартній ситуації – евристичний рівень);

✚ IV рівень – продуктивна діяльність у новій галузі. Це рівень дослідницької діяльності, рівень творчий, оскільки лише діяльність, яка продукує об'єктивно нову інформацію, можна назвати творчою [6, с.144].

Дослідники (Н. Кузьміна, А. Маркова, А. Нікуліна, В. Журавльов, О. Чернишов) по-різному визначають рівні професійної компетентності педагогів. Так, А.С. Нікуліна вирізняє 4 рівні професіоналізму інженерно-педагогічних працівників:

✓ початкові й малодосвідчені інженерно-педагогічні працівники (евриканці);

✓ досвідчені професійно грамотні інженерно-педагогічні працівники (мислителі);

✓ творчі, експериментуючі інженерно-педагогічні працівники (творці); висококваліфіковані, самобутні інженерно-педагогічні працівники (наставники).

В. Журавльов обґрунтовує положення щодо досягнення середньорівневої педагогічної компетентності як необхідної умови для здійснення педагогічної діяльності. А. Маркова відрізняє високий, середній та низький рівні професійної компетентності педагогів. О. Чернишов розрізняє 4 рівні професійної компетентності педагогів: I - початкуючі і малодосвідчені, II - педагоги-майстри, III - творчі педагоги, IV – педагоги – новатори [6, с.144].

На основі теоретичного вивчення моделювання, порівняння різних концептуальних підходів до визначення професіоналізму педагогів Л. І. Шевчук виділяє шість рівнів професійної компетентності:

- I – умовно-нульовий, недостатній;
- II – достатній;
- III – середній;
- IV – достатньо-високий;
- V – високий;
- VI – умовно-найвищий [6, с.144].

Для підвищення рівня професійної компетентності викладачів, на думку багатьох дослідників, доцільно використовувати її моніторинг, під яким розуміється система регулярного збору інформації, об'єктивного її аналізу для прийняття відповідних рішень. Моніторинг формується як багаторівнева система діагностичних процедур, проведених з використанням кількісних методик, що максимально об'єктивно відслідковують якісні показники об'єкту моніторингу [2, с.6].

Об'єктивно встановити рівень професійної компетентності педагога неможливо без наявності чітких критеріїв.

На думку Л. І. Шевчук, для вивчення професійної компетентності педагогічних кадрів доцільними є три групи методів: інформаційно-констатуючі (спостереження, бесіди та інтерв'ю, анкетування, ранжування); оціночні, рейтингові (експертна оцінка, незалежні характеристики, самооцінка); оцінка результативності педагогічної діяльності (особистісні тести, тести-ситуації, тести-завдання та інші). Використання групи методів під час вивчення різних компонентів дозволяє отримати більш достовірну інформацію, узагальнення якої дає змогу визначити рівень професійної компетентності як в окремих компонентах, так і в цілому [6, с.145].

Ознайомившись з різними літературними джерелами, можна зробити висновок про необхідність рекомендувати адміністрації навчального закладу провести глибоке дослідження рівня професійної компетентності педагогів, провести відповідний моніторинг, з метою налагодження більш ефективної роботи з педагогічними кадрами.

Список використаної літератури

1. Введенський В.Н. Моделювання професійної компетентності педагога // Педагогіка. 2003. № 10. С. 51-55.
2. Закон України «Про освіту» URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
3. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача: Навчальний посібник. Х.: Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.
4. Педагог професійної школи: Методичний посібник: Нестерова Л.В., Лузан П.Г., Манько В.М., Герлянд Т.М., Петрова М.Я., Романенко Л.В., Слатвінська О.А., Шевчук Л.І., Шимановський М.М. / Наукова редакція Нестерової Л.В., Герлянд Т.М. К: ПТО НАПН України, 2012. 264 с.
5. Пелагейченко В. Ключові компоненти компетентності вчителя URL: <http://osvita.ua/school/theory/9170/>.
6. Свириденко Т.І. Модель моніторингу викладача ВНЗ I-II рівнів акредитації URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/2/09svipcm.pdf>.

7. Шевчук Л.І. Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти: автореф. дис. канд. пед. наук/ Шевчук Л.І.; Центр. ін.-т післядипломної пед. освіти К., 2001. 22 с.